

ความเป็นมา

หนึ่งในปัจจัยสำคัญทางธรณีวิทยาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือ การมีชั้นเกลือหินที่เป็นส่วนหนึ่งของหมวดหินมหาสารคามวางตัวรองรับอยู่ใต้ผิวดินแผ่กระจายเป็นบริเวณกว้าง ชั้นหินที่มีเกลือหินสะสมตัวอยู่ด้วยนี้จะปรากฏอยู่ที่ระดับความลึกจากผิวดินแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ต่อมาภายหลังชั้นเกลือหินจะถูกดันตัวขึ้นมาตามรอยแตกหรือรอยเลื่อน เกิดเป็นโดมเกลือใต้ดินระดับตื้น และทำให้เกิดการแตกหักของชั้นหินที่วางปิดทับอยู่ข้างบนและรอบข้าง เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป จะเกิดการละลายของชั้นเกลือหินมีการผุพัง ทำลาย พัดพา และสะสมตัวของตะกอนต่างๆ ส่วนที่ละลายกลายเป็นน้ำเกลือหรือน้ำเค็มจะมีการเคลื่อนตัวขึ้นสู่ผิวดินโดยได้รับอิทธิพลจากระบบการไหลเวียนของน้ำบาดาล เมื่อเกิดกระบวนการเช่นนี้เป็นเวลานาน จึงทำให้มีการสะสมของเกลือที่บริเวณผิวดินมากขึ้น จนในที่สุดกลายเป็นพื้นที่ดินเค็ม

ดินเค็มที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดจากสาเหตุและปัจจัยที่แตกต่างกันไปจากพื้นที่หนึ่งไปสู่อีกพื้นที่หนึ่ง แต่ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตามล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่และส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของประชาชน โดยเฉพาะในเรื่องของการเกษตร เช่น การเพาะปลูกพืชที่ได้ผลผลิตต่ำ ทำให้เกิดปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสภาพแวดล้อมโดยรวมของพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จึงทำให้เกิดความตระหนักว่า การดำเนินงานเพื่อปรับปรุงด้านการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดินเค็ม นอกจากจะต้องทำการศึกษาวิจัยให้ทราบถึงการเกิดปัจจัยควบคุมและสาเหตุทางธรรมชาติของดินเค็มแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานจากส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อช่วยกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ดินเค็ม

เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2550 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะผู้บริหารกรมทรัพยากรธรณีเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าฯ ถวายสมุดแผนที่ทรัพยากรธรณีประเทศไทยไว้ทรงใช้งานส่วนพระองค์ พร้อมทั้งได้พระราชทานคำแนะนำเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาในเรื่องดินเปรี้ยวดินเค็ม โดยให้กรมทรัพยากรธรณีร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ จัดทำพื้นที่นำร่อง ดำเนินการศึกษาวิจัยขั้นรายละเอียดให้ทราบสาเหตุที่แท้จริงและหาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยทรงเน้นให้ทำการทดลองปฏิบัติในพื้นที่ขนาดเล็กก่อน เมื่อได้ผลดีแล้วจึงค่อยนำไปขยายผลในพื้นที่

อื่นๆ และให้ใช้แนวทางการดำเนินงานตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงในการปรับปรุงแก้ไขและบริหารจัดการ พื้นที่ดินเค็มของประเทศต่อไป

กรมทรัพยากรธรณี จึงได้สนองพระราชดำริด้วยการจัดตั้ง “โครงการพัฒนาพื้นที่ดินเค็มใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ขึ้น โดยพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ประสบปัญหาดินเค็ม ในท้องที่ตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ดำเนินการศึกษาวิจัยและทดลองแก้ไขปัญหาดินเค็ม ตั้งแต่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2551-2554 จนกระทั่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี และได้แนวทางการแก้ไขปัญหาดินเค็ม

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 กรมทรัพยากรธรณี โดยสำนักทรัพยากรแร่ จึงเห็นว่าจะมีความ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการขยายผลต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างและให้ความรู้การแก้ไขปัญหาดินเค็มและการพัฒนา พื้นที่ดินเค็มให้แก่ชุมชน และท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงได้ต่อไป จึงได้จัดทำแผนงานการ พัฒนาพื้นที่ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ระยะที่ 2 : ขยายผล) ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อการบริหารจัดการด้านธรณีวิทยา โดยนำแนวทางการแก้ไขปัญหาดินเค็มที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ประสบ ปัญหาดินเค็มในจังหวัดอื่นๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และส่งเสริมให้สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอน วิชาการเกษตรและวิชาที่เกี่ยวข้องเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชนและเกษตรกร ตลอดจน ร่วมกันสร้างแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่ดินเค็มและคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบระดับจังหวัด พร้อมทั้งสร้าง เครือข่ายความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ดินเค็มกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และให้ ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันบริหารจัดการพื้นที่ดินเค็มให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ต่อมาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ดินเค็มใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถบรรลุเป้าประสงค์ตามที่กำหนดไว้ กรมทรัพยากรธรณีได้จัดทำแผนงานการ พัฒนา พื้นที่ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ระยะที่ 2 : ขยายผล) ซึ่งดำเนินงานภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อการบริหารจัดการด้านธรณีวิทยาเพื่อขยายผลงานเสริมสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่ดินเค็ม จากพื้นที่ต้นแบบไปถ่ายทอดแก่ชุมชนที่ประสบปัญหาดินเค็มต่อไป โดยทำการคัดเลือกพื้นที่ประสบปัญหาดินเค็มใน ท้องที่จังหวัดมหาสารคามและร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ต้นแบบทดลองการแก้ไขปัญหาดินเค็ม